

بررسی میزان هوش اخلاقی در دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم

نویسندگان:

مرزیه رئیسی^۱، هدی احمري طهران^۲، ساره باکویی^۱، عصمت جعفر بگلو^۱، سمیه مؤمنیان*^۴، زهرا عابدینی^۵

- ۱- گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران
- ۲- مرکز تحقیقات سلامت معنوی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران
- ۳- گروه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
- ۴- گروه آمار زیستی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
- ۵- گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.5, No.3, Fall 2016

چکیده:

مقدمه: هوش اخلاقی یکی از ابعاد هوش است که می‌تواند چارچوبی را برای عملکرد صحیح انسان‌ها فراهم آورده و به‌عنوان یک عامل پیش‌بینی‌کننده رفتار آن‌ها محسوب شود. در این میان عملکرد دانشجویان پرستاری و مامایی به‌واسطه‌ی ماهیت انسانی و اخلاق حرفه‌ای آن‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است؛ بنابراین هدف از پژوهش حاضر بررسی میزان هوش اخلاقی دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم بوده است.

روش کار: در این مطالعه توصیفی - مقطعی ۲۱۰ دانشجوی رشته‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم در سال ۱۳۹۴ به روش نمونه‌گیری سرشماری شرکت کردند. پرسشنامه‌های مورد استفاده شامل: پرسشنامه هوش اخلاقی لنینک، کیل و مشخصات دموگرافیک بود. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی و نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ در سطح معنی‌داری $p < 0/05$ انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین کل امتیاز هوش اخلاقی دانشجویان $(73/2 \pm 8/2)$ بوده که با توجه به حداکثر میانگین (۱۰۰)، متوسط رو به بالا می‌باشد. نتایج نشان داد بین شغل دانشجوی، وضعیت درآمد، شغل پدر و مادر، وضعیت تأهل و تحصیلات پدر و مادر با هوش اخلاقی رابطه آماری معنی‌داری وجود ندارد ($p > 0/05$)؛ اما بین سن، جنسیت، تأهل دانشجوی، رشته تحصیلی و میانگین معدل دوره دانشجویی با هوش اخلاقی رابطه معنی‌دار آماری وجود داشت ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: دانشجویان رشته‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم از هوش اخلاقی نسبتاً بالایی برخوردار بودند که این امر می‌تواند به آنان در تأمین سلامتی بیماران کمک نماید.

واژگان کلیدی: هوش، اخلاق، دانشجویان، پرستاری، مامایی

J Educ Ethics Nurs 2016; 5(3):9-16

مقدمه:

اخلاقی را مهم و قاعده‌مند می‌دانند و معتقدند که رفتارهایی چون عدالت، همدلی، بخشش، اعتماد، نوع‌دوستی، تحمل اجتماعی و صداقت به‌طور گسترده‌ای در میان انسان‌ها وجود دارد؛ اما در آغاز هزاره سوم، شناسایی و توسعه قواعد رفتاری درست و نادرست در میان انسان‌ها به یکی از دغدغه‌های جوامع بشری تبدیل شده است [۱]. اخلاق از جمله مباحث مهم علمی و فلسفی است که از گذشته تا به امروز همواره مورد بررسی و تحقیق علاقه‌مندان بوده

دانشگاه از جمله سازمان‌هایی است که در هر جامعه از حساسیتی خاص برخوردار است. هم‌چنین دانشگاه‌ها بیش از سایر سازمان‌ها با نیروی انسانی در ارتباط هستند و عهده‌دار تأمین و تربیت نیروی انسانی متخصص می‌باشند. بنابراین، دانشگاه نیازمند فضایی است که در آن کارکنان، اعضای هیئت‌علمی، مدیران و دانشجویان افرادی مسئولیت‌پذیر، دلسوز، درستکار و به‌طور کلی اخلاقی بار آیند. درحالی‌که محققانی چون پیرس و بکاف، التزام به رفتارهای

*نویسنده مسئول، نشانی: تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشکده پیراپزشکی.

پست الکترونیک: s.momenyan@gmail.com

تلفن تماس: ۰۲۵۳-۷۸۳۱۳۷۰ - ۰۹۱۹۲۹۵۹۰۴۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۵/۱۷

شامل: هوشیاری، همدلی، خودکنترلی، توجه و احترام، مهربانی، صبر و بردباری و انصاف است [۷]. در اسلام نیز همواره هفت اصل ضروری هوش اخلاقی مورد توجه بوده است. قرآن بارها بر صبر و بردباری، انصاف، خودکنترلی از طریق تقوا و مهربانی تأکید کرده است [۱۱]. هوش اخلاقی دارای ابعاد متفاوتی است. لنیک و کیل معتقدند که هوش اخلاقی در برگیرنده چهار بعد اصلی شامل درستی، مسئولیت‌پذیری، بخشش و دلسوزی و ده زیرمجموعه شامل رفتار مستمر در جهت اصول، ارزش‌ها و باورها، راست‌گویی، ایستادگی برای حق، وفای به عهد، مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی، اقرار به اشتباهات و شکست‌ها، قبول مسؤلیت برای خدمت به دیگران، اهمیت دادن به دیگران (مهربانی)، درک توانایی در بخشش اشتباهات خود و توانایی در بخشش اشتباهات دیگران می‌باشد [۱۲، ۱۳]. در زمینه‌ی هوش اخلاقی و اثرات آن مطالعات متفاوتی صورت گرفته است. مختاری پور و همکاران در مطالعه‌ای به بررسی هوش اخلاقی بیان شده توسط دانشمندان از دیدگاه قرآن و ائمه پرداخته‌اند. آن‌ها هوش اخلاقی را عامل مهمی در موفقیت سازمان‌ها برشمرده و تأثیر آن را بر کمیت و کیفیت عملکرد، قابل توجه دانسته‌اند [۷]. کلارکن نیز هوش اخلاقی را در دانشگاه‌ها مورد بررسی قرار داده و بیان می‌کند که ارتقای هوش اخلاقی در دانشجویان سبب ارتقای وضعیت دانشگاه‌ها و اجتماع خواهد شد [۱۴]. رحیمی در مطالعه خود به بررسی ارتباط بین هوش اخلاقی و اثربخشی سازمان‌ها پرداخته و تأثیر هوش اخلاقی را در پیشرفت سازمان‌ها انکارناپذیر می‌داند [۶]. مختاری پور در مطالعه‌ای دیگر ارتباط بین هوش اخلاقی و رهبری تیمی در مدیران آموزشی و غیر آموزشی از دیدگاه اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان را مثبت و معنی‌دار ارزیابی کرده است [۱۵]. رحیمی و همکاران در تحقیقی دیگر با عنوان «بررسی تأثیر هوش اخلاقی کارکنان بر موفقیت شغلی آن‌ها در دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ۱۳» نشان دادند که میان موفقیت شغلی کارکنان و چهار حیطه هوش اخلاقی رابطه معناداری وجود دارد [۱۶]. یافته‌های پژوهش دانش بر روی دانشجویان دانشگاه آزاد کرج نشان داد که رابطه بین هوش اخلاقی و شادکامی دانشجویان رشته‌های مختلف مثبت و معنادار است [۱۷]. آراسته و همکاران در پژوهشی باهدف بررسی وضعیت هوش اخلاقی دانشجویان، نشان دادند که شایستگی‌های اخلاقی دانشجویان در حد بالایی متوسط بود [۱۸]. رفعتی و همکاران در پژوهشی که به‌منظور «بررسی هوش اخلاقی دانشجویان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران» انجام دادند، عنوان نمودند که مؤلفه‌های هوش اخلاقی در میان دانشجویان پزشکی در حد مطلوبی قرار ندارد [۱۹]. از آنجاکه دانشجویان پرستاری و مامایی و سایر افرادی که در محیط‌های

است. از سوی دیگر انتقال و ترویج ارزش‌های اخلاقی، علمی و فرهنگی بین دانشجویان را می‌توان از جمله وظایف دانشگاه‌ها دانست. کسب ارزش‌هایی مانند راست‌گویی و بیان حقیقت، حمایت از عدالت، مسئولیت‌پذیری، اعتماد و احترام به دیگران و شفاف‌سازی، منجر به پیامدهای مثبت اخلاقی در میان دانشجویان خواهد گردید [۲]. این بدان معناست که ترویج اصول و ارزش‌های انسانی و رفتارهای اخلاقی در مراکز دانشگاهی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و دانشگاه‌ها خود را متعهد به ترویج و توسعه اخلاقی و معنوی در میان دانشجویان می‌دانند [۳]. لذا مراکز دانشگاهی باید توسعه شخصیت اخلاقی و ارزش‌ها را برای دانشجویان خود در اولویت فعالیت‌های خود قرار داده و در تمامی سطوح، ویژگی‌های اخلاقی را به‌تدریج و مستمر به دانشجویان آموزش دهند تا آنان رفتارهای صحیح را از غلط تشخیص دهند [۴]. نتایج تحقیقات نشان داده است که توانایی اخلاقی، در ارتباط با توانایی ذهنی، نقش بسزایی در موفقیت، کار و روابط با دیگران دارد [۵]. در زمینه ارتباط هوش و اخلاق، اگر هوش را ظرفیت سازگاری با موقعیت جدید قلمداد کنیم، اخلاق ظرفیت سازمان‌دهی ارزشی به آن موقعیت خواهد بود. مفاهیم اخلاقی، توصیف‌کننده اعتقادات و ارزش‌های هدایت‌گر افراد در تصمیم‌گیری‌هایشان است [۶]. از این‌رو هوش اخلاقی می‌تواند گستره و ژرفای توانمندی‌های فکری و عاطفی را در همه مراحل و ابعاد زندگی نمایان سازد. امروزه هوش اخلاقی از جمله انواع هوش‌هایی می‌باشد که مورد توجه بسیاری از متخصصان روان‌شناسی و تعلیم و تربیت قرار گرفته است و پژوهشگران به هوش اخلاقی علاقه‌مند هستند؛ زیرا مرز بین نوع‌دوستی و خودپرستی را توصیف می‌کند. توجه به هوش اخلاقی، یک ایده آسمانی است که الهام‌بخش رفتارهای افراد می‌باشد [۷]. هوش اخلاقی برای اولین بار توسط برتا در رشته روانشناسی وارد شد. وی هوش اخلاقی را درک درست از نادرست، داشتن اعتقادات قوی اخلاقی و عمل به آن‌ها و همچنین، رفتار در جهت صحیح تعریف کرده است [۸]. این نوع هوش، در محیط جهانی مدرن کنونی می‌تواند به مثابه نوعی جهت‌یاب برای اقدامات عمل نماید. در واقع، این هوش تمام انواع دیگر هوش انسان را در جهت انجام کارهای ارزشمند هدایت می‌کند [۹]. هوش اخلاقی به این حقیقت اشاره دارد که ما به‌صورت ذاتی، اخلاقی یا غیر اخلاقی متولد نمی‌شویم؛ بلکه یاد می‌گیریم که چگونه خوب باشیم. افراد باهوش اخلاقی بالا، کار درست را انجام می‌دهند. اعمال آن‌ها پیوسته با ارزش‌ها و عقایدشان هماهنگ است، عملکرد بالایی دارند و همیشه کارها را با اصول اخلاقی پیوند می‌دهند که این خود باعث افزایش تعهد و مسئولیت‌پذیری بیش‌تر افراد و بهبود کارایی فردی و گروهی می‌شود [۱۰]. به عقیده بوربا هفت اصل مورد نیاز برای هوش اخلاقی

می‌کند. هر یک از ابعاد شامل ۴ سؤال می‌باشد. همچنین این ده بعد به ۴ دسته کلی تحت عنوان ابعاد کلی هوش اخلاقی شامل درستکاری (دارای ۴ زیرمجموعه)، مسئولیت‌پذیری (دارای ۳ زیرمجموعه)، بخشش (دارای ۲ زیرمجموعه) و دلسوزی (دارای یک زیرمجموعه) تقسیم می‌شوند.

پاسخ‌دهندگان به هر پرسش بر روی طیف ۵ گزینه‌ای (هرگز تا همیشه) پاسخ می‌دهند که به ترتیب به این گزینه‌ها امتیاز ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. بر این اساس، هر پاسخ‌دهنده در هر یک از زیرمجموعه هوش اخلاقی که دارای ۴ سؤال می‌باشد، امتیازی بین ۲۰-۴۰ کسب می‌کند. پس از محاسبه امتیازها، به منظور تبدیل آن‌ها به حداکثر ۱۰۰ امتیاز، امتیاز هر زیرمجموعه بین (۲۰-۴) در ۵ ضرب شده و امتیاز کل (بین ۲۰۰-۴۰) بر ۲ تقسیم می‌شود. در نهایت، امتیاز ۱۰۰-۹۰ معادل عالی و امتیازهای ۸۹-۸۰، ۷۹-۷۰، ۶۹ و کمتر از آن، به ترتیب معادل خیلی خوب، خوب و ضعیف ارزیابی می‌شوند. همچنین امتیاز هر بعد کلی هوش اخلاقی نیز از میانگین امتیاز زیرمجموعه‌های آن بعد به دست می‌آید [۹]. پرسشنامه در ایران توسط آراسته، عزیزی، شمامی، جعفری راد و محمدی جوزانی در سال ۱۳۹۰ هنجاریابی شده است. همچنین آراسته و همکارانشان آلفای کرونباخ را برابر با ۰/۸۹۷ [۱۸]، بهرامی و همکارانشان برابر با ۰/۸۹۴ [۹] و اسکندری و همکاران برابر با ۰/۸۳۸ [۲۰]، برای این پرسشنامه به دست آورده‌اند. مسائل اخلاقی این پژوهش مورد تأیید و تصویب کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی قم قرار گرفت.

یافته‌ها:

از بین ۲۱۰ دانشجوی شرکت‌کننده در پژوهش حاضر، ۱۲۲ نفر (۵۸/۱٪) زن و ۸۸ نفر (۴۱/۹٪) مرد بودند. میانگین سنی شرکت‌کنندگان (۲۳/۳۷±۵/۲۸) سال بود که از این میان ۸۵/۲ درصد افراد رشته کارشناسی پرستاری و ۱۴/۸ درصد کارشناسی ناپیوسته مامایی، بودند. ۷۵/۶ درصد مجرد و ۲۲/۲٪ شاغل بودند. از نظر تحصیلات پدر، بیشترین فراوانی مربوط به تحصیلات ابتدایی (۲۶/۴٪) و کمترین مربوط به کارشناسی ارشد و بالاتر (۴/۸٪) بود. از نظر تحصیلات مادر، بیشترین فراوانی مربوط به تحصیلات ابتدایی (۴۲٪) و کمترین، مربوط به تحصیلات حوزوی (۲٪) بود. شغل آزاد (۴۶/۱٪) در پدر و خانه‌دار (۹۲/۸٪) در مادر، بیشترین فراوانی را داشت. از نظر وضعیت اقتصادی، بیشتر افراد (۶۴/۷٪)، درآمد متوسط را ذکر کرده بودند. میانگین معدل دوره دانشجویی آن‌ها (۱۵/۸۳±۱/۴۸) بود. میانگین کل امتیاز هوش اخلاقی (۷۳/۲±۸/۲) و کمترین امتیاز هوش اخلاقی ۳۲ و حداکثر امتیاز آن ۱۰۰ بود (جدول ۱).

آموزش بالینی فعالیت می‌کنند، علاوه بر شایستگی‌های حرفه‌ای باید دارای ویژگی‌های ذهنی و عاطفی مناسب و برخوردار از ارزش‌های اخلاقی مطلوب نیز باشند؛ و با توجه به این که عملکرد اخلاقی ایشان نقش مهمی در رابطه با کیفیت مراقبت ارائه‌شده، بهبودی بیماران و همچنین، دستیابی به اهداف سلامتی دارد. توجه به بعد هوش اخلاقی در دانشجویان پرستاری و مامایی به‌عنوان یک راهنمای اخلاقی برای عملکرد آن‌ها از اهمیت خاصی برخوردار بوده و می‌تواند در نگرش و دیدگاه آن‌ها نسبت به رعایت موازین اخلاقی در عملکردشان مهم باشد. لذا در مطالعه حاضر به بررسی هوش اخلاقی در دانشجویان پرستاری و مامایی قم پرداخته شده است.

روش کار:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی-مقطعی می‌باشد که به منظور بررسی ابعاد هوش اخلاقی در دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم در سال ۱۳۹۴ انجام گرفته است. جامعه آماری کلیه دانشجویان رشته‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم بودند که به روش سرشماری وارد مطالعه شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد که شامل پرسشنامه ویژگی‌های دموگرافیک شرکت‌کنندگان در پژوهش و پرسشنامه هوش اخلاقی لنینک و کیل بود. از بین ۲۳۳ پرسشنامه، تعداد ۲۳ عدد عودت داده نشد؛ بنابراین نتایج بر اساس ۲۱۰ پرسشنامه به دست آمد. در راستای رعایت نکات اخلاقی و محرمانه بودن داده‌ها به نمونه‌های موردپژوهش اطمینان داده شد که پاسخ‌های آنان تنها در جهت اهداف پژوهشی و شناخت نگرش‌های دسته‌جمعی دانشجویان بکار گرفته خواهد شد و اطلاعات آن کاملاً محرمانه خواهد بود. برای متغیرهای کمی از میانگین و انحراف معیار و برای متغیرهای کیفی از جدول فراوانی و درصد و نیز از رگرسیون چندگانه برای تعیین عوامل مرتبط باهوش اخلاقی استفاده شد. سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

پرسشنامه هوش اخلاقی: این پرسشنامه توسط لنینک و کیل در سال ۲۰۰۵ تدوین شد. پرسشنامه هوش اخلاقی به‌عنوان توانایی کاربرد اصول اخلاق جهانی در اخلاقیات، اهداف و مراودات یک فرد از روی قاعده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۴۰ سؤال بود، به طوری که ده بعد هوش اخلاقی شامل رفتار مستمر در جهت اصول، ارزش‌ها و باورها، راست‌گویی، ایستادگی برای حق، وفای به عهد، مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی، اقرار به اشتباهات و شکست‌ها، قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران، اهمیت دادن به دیگران (مهربانی)، درک توانایی در بخشش اشتباهات خود و توانایی در بخشش اشتباهات دیگران را بررسی

متغیره نشان داد که از میان تمامی عوامل، متغیرهای جنسیت، تأهل، رشته تحصیلی معنادار شدند ($p < 0.05$). به طوری که به ترتیب گروه زنان، افراد متأهل و رشته مامایی هوش اخلاقی بالاتری نسبت به بقیه داشتند. همچنین متغیرهای سن و معدل نیز رابطه مستقیم ($r = 0.2$) و معناداری با هوش اخلاقی داشتند ($p < 0.05$). تحلیل رگرسیون چندگانه نیز برای بررسی ارتباط تمامی عوامل دموگرافیک با هوش اخلاقی به صورت هم‌زمان بررسی شد. در این آزمون هیچ‌یک از متغیرها در حضور یکدیگر معنادار نشدند (جدول ۳).

نمره کل هوش اخلاقی ۱۱۷ نفر (55.7%) افراد در سطح خوب قرار داشت. در بین ابعاد هوش اخلاقی کمترین امتیاز مربوط به بعد ایستادگی برای حق با میانگین امتیاز $68/6$ بود که در محدوده ضعیف قرار داشت و بیشترین امتیاز مربوط به بعد راست‌گویی با میانگین امتیاز $76/1$ بود که در محدوده خوب قرار دارد (جدول ۲).

برای بررسی ارتباط هر یک از متغیرهای دموگرافیک و هوش اخلاقی به صورت تک متغیره از آزمون‌های تی مستقل، آنوا و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج آزمون‌های تک

جدول ۱: میانگین امتیاز و وضعیت ابعاد زیرمجموعه‌ی هوش اخلاقی افراد

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
رفتار مستمر در جهت اصول، ارزش‌ها و باورها	۳۰	۱۰۰	۷۴/۳	۱۱/۵
راست‌گویی	۳۵	۱۰۰	۷۶/۱	۱۰
ایستادگی برای حق	۳۰	۹۵	۶۸/۶	۱۰/۷
وفای به عهد	۳۰	۱۰۰	۷۵/۶	۱۱/۴
مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی	۲۵	۹۵	۷۳/۵	۱۰/۱
اقرار به اشتباهات و شکست‌ها	۳۵	۱۰۰	۷۳/۳	۱۰
قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران	۳۵	۱۰۰	۷۱/۷	۱۱/۸
اهمیت دادن به دیگران	۳۰	۱۰۰	۷۴/۲	۱۲/۲
توانایی در بخشش اشتباهات خود	۳۵	۱۰۰	۷۳/۱	۱۰/۳
توانایی در بخشش اشتباهات دیگران	۳۰	۱۰۰	۷۱/۴	۱۱/۶
هوش اخلاقی	۳۲	۱۰۰	۷۳/۲	۸/۲

جدول ۲: فراوانی و درصد وضعیت ابعاد زیرمجموعه‌ی هوش اخلاقی افراد

متغیر	عالی	خیلی خوب	خوب	ضعیف
رفتار مستمر در جهت اصول، ارزش‌ها و باورها	۲۲ (۱۰/۵)	۷۲ (۳۴/۳)	۶۳ (۳۰)	۵۳ (۲۵/۲)
راست‌گویی	۲۱ (۱۰)	۷۹ (۳۷/۶)	۷۱ (۳۳/۸)	۳۹ (۱۸/۶)
ایستادگی برای حق	۷ (۳/۳)	۳۸ (۱۸/۱)	۶۵ (۳۱)	۱۰۰ (۴۷/۶)
وفای به عهد	۲۶ (۱۲/۴)	۶۹ (۳۲/۹)	۷۳ (۳۴/۸)	۴۲ (۲۰)
مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی	۱۵ (۷/۱)	۵۸ (۲۷/۶)	۸۷ (۴۱/۴)	۵۰ (۲۳/۸)
اقرار به اشتباهات و شکست‌ها	۱۵ (۷/۱)	۵۶ (۲۶/۷)	۸۸ (۴۱/۹)	۵۱ (۲۴/۳)
قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران	۱۶ (۷/۶)	۴۷ (۲۲/۴)	۷۹ (۳۷/۶)	۶۸ (۳۲/۴)
اهمیت دادن به دیگران	۲۸ (۱۳/۳)	۵۷ (۲۷/۱)	۶۹ (۳۲/۹)	۵۶ (۲۶/۷)
توانایی در بخشش اشتباهات خود	۱۹ (۹)	۴۵ (۲۱/۴)	۹۳ (۴۴/۳)	۵۳ (۲۵/۲)
توانایی در بخشش اشتباهات دیگران	۱۵ (۷/۱)	۴۴ (۲۱)	۸۵ (۴۰/۵)	۶۶ (۳۱/۴)
هوش اخلاقی	۲ (۱)	۴۱ (۱۹/۵)	۱۱۷ (۵۵/۷)	۵۰ (۲۳/۸)

*اعداد به صورت تعداد (درصد) نمایش داده شده است.

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون خطی چندگانه جهت شناسایی عوامل دموگرافیک مرتبط باهوش اخلاقی افراد

متغیر	ضریب β	خطای معیار β	p-value
جنسیت	۱	۱/۹	۰/۶
سن	۰/۴	۰/۳	۰/۲
شغل	-۱/۳	۲/۲	۰/۵
رشته	-۱/۹	۷/۴	۰/۷
تأهل	-۰/۲	۲/۲	۰/۹
تحصیلات پدر	-۰/۹	۰/۵	۰/۱
تحصیلات مادر	۱/۶	۰/۹	-۰/۰۷
شغل پدر	۰/۹	۰/۶	۰/۱
شغل مادر	-۱/۶	۱/۱	۰/۱
درآمد	۱/۱	۱/۵	۰/۴
معدل	۰/۹	۰/۶	۰/۱

بحث:

اما ابعاد فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران و استقامت برای حق و حقیقت، به ترتیب کمترین امتیاز را کسب کرده‌اند [۱۹].

در این مطالعه بعد وفای به عهد و بعد رفتار مستمر در جهت اصول و ارزش‌ها و باورها، به ترتیب در رتبه دوم و سوم کسب امتیاز قرار داشتند. به اعتقاد لنیک، کیل و جوردن [۱۳] و ماینر و کپس (۱۹۹۶) به نقل از مارتین و آستین [۲۴]، یکی از عوامل مهم در بیان صادقانه حسن نیت است. بیان حقیقت در صورتی بهترین نتیجه را می‌دهد که با خودآگاهی و حسن نیت همراه باشد. دانشجویان مورد مطالعه در این تحقیق نیز اعلام کردند که دارای خودآگاهی و حسن نیت در گفتن حقیقت هستند و اعمالشان در جهت اصول و ارزش‌ها و باورهایشان است [۱۳، ۱۴].

در تبیین امتیاز پایین دانشجویان در بعد ایستادگی برای حق می‌توان گفت که پیامدهای حق‌گویی به همراه دغدغه‌های فردی برای پیشرفت و سطح نامناسب فرهنگ نقادی در جامعه و پیامدهای آن، دانشجویان را در پاره‌ای موارد محافظه‌کار کرده است. مارتین و آستین نیز به این موضوع توجه کرده و معتقدند تخطی از عرف و سنت به منظور پایه‌گذاری یک موضع‌گیری قانون‌مند و منطقی می‌تواند دشوار باشد و در اکثر مواقع فشار زیادی برای تطابق با جهت‌گیری‌های همگانی و جالفتاده وجود دارد. کسانی که موضع‌گیری‌های غیرعادی دارند، معمولاً پیشرفت خود را به خطر می‌اندازند [۲۴].

در رابطه با وفای به عهد، لنیک، کیل و جوردن [۱۳] معتقدند وفای به عهد نشان‌دهنده ثبات شخصیت است و هم‌چنین این ویژگی یکی از شاخص‌هایی است که در دنیای جدید بسیار حائز اهمیت و بارزش است؛ زیرا افراد به خاطر برنامه‌های کاری آینده که مدام در حال افزایش است، قول‌هایی که داده‌اند کم‌رنگ و

بر اساس یافته‌ها امتیاز کلی هوش اخلاقی و ابعاد آن در بین دانشجویان، در سطح خوب قرار داشت. نتایج تحقیقات آراسته و همکاران، جهانیان و همکاران، محمدی و همکاران، بهرامی و همکاران نیز حاکی از این بود که هوش اخلاقی در بین دانشجویان، پرستاران و کارکنان و اعضای هیئت‌علمی مطلوب بوده است [۲۲، ۲۱، ۱۸، ۹]. لانگلويس و لاپینت نیز در مطالعه‌ای میزان هوش اخلاقی مدیران را مطلوب گزارش کرده‌اند [۲۳]؛ اما رفعتی و همکاران هوش اخلاقی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران را پایین‌تر از حد متوسط ذکر کرده‌اند [۱۹]. برای جامعه‌ما که جامعه‌ای مذهبی و متمایل به ارزش‌های معنوی و انسانی است، مطلوب بودن میزان هوش اخلاقی دانشجویان و سایر گروه‌های جامعه، یافته‌ای مورد انتظار است.

در بین ابعاد هوش اخلاقی، بعد راست‌گویی بیشترین امتیاز را کسب نموده و در محدوده خوب قرار داشت. درحالی‌که تنها بعد ایستادگی برای حق، کمترین امتیاز را کسب کرده و در محدوده ضعیف قرار داشت و پس‌از آن نیز بعد بخشش اشتباهات دیگران، کمترین نمره را به خود اختصاص داده، اما در محدوده خوب قرار داشت. مطابق با این یافته‌ها، در پژوهش آراسته نیز بعد راست‌گویی بعد از بعد وفای به عهد در مرتبه دوم کسب امتیاز قرار داشته و بعد ایستادگی برای حق در آخرین رتبه قرار داشته است [۱۸]. نتایج جهانیان نیز نشان می‌دهد بیشترین میانگین، مربوط به بعد پایبندی به عهد و کمترین میانگین، مربوط به استقامت و پافشاری برای حق و پس‌از آن مربوط به توانایی در بخشش اشتباهات دیگران بوده است [۲۱]. رفعتی نیز نشان داده است که بعد راست‌گویی و بیان حقیقت بیشترین امتیاز و در مرتبه دوم، بعد عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها قرار داشته،

در مورد وجود ارتباط بین رشته‌ی تحصیلی و هوش اخلاقی در مطالعه حاضر، شاید به علت تعداد متفاوت دانشجویان در رشته پرستاری و مامایی باشد و یا ناهمگنی افراد در گروه‌ها (در رشته مامایی فقط خانم‌ها تحصیل می‌نمایند)، ممکن است علت آن باشد. از طرف دیگر دانشجویان مامایی کارشناسی ناپیوسته بوده و اکثراً متأهل و مسن‌تر نیز بوده‌اند. با توجه به اینکه هوش اخلاقی مسئله‌ای ناهمگون است که تحت تأثیر متغیرهای متعددی قرار دارد، بی‌شک عوامل ارثی، روان‌شناختی و اجتماعی زیادی در بروز و تشدید آن نقش دارند و همین امر باعث شده در زمینه ارتباط خصوصیات دموگرافیک با هوش اخلاقی تفاوت‌هایی در مطالعات مشاهده شود. نمونه پژوهش حاضر به قشر دانشجو (که بیشتر در سن جوانی بودند) اختصاص داشت، بنابراین تعمیم نتایج آن به سایر گروه‌ها با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی متفاوت، با محدودیت همراه است. بر این اساس می‌توان پیشنهاد نمود، پژوهش‌های آتی گستره وسیع‌تری از جمعیت را در گروه‌های دیگری موردبررسی قرار دهند.

نتیجه‌گیری:

دانشجویان رشته‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی قم از هوش اخلاقی نسبتاً بالایی برخوردار بوده که می‌تواند به آنان در تأمین سلامتی بیماران کمک نماید.

تشکر و قدردانی:

این پژوهش برگرفته از طرح شماره‌ی ۳۴/۶۳۳۸/پ مصوب معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قم می‌باشد و با حمایت‌های مالی و معنوی آن معاونت صورت پذیرفته است؛ که نهایت تشکر و قدردانی از این بزرگواران را داریم. هم‌چنین نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند که از دانشجویان شرکت‌کننده در این طرح تشکر نمایند.

تعارض منافع:

هیچ‌گونه تعارض منافی بین نویسندگان این مقاله وجود نداشت.

بی‌اعتبار می‌شود؛ از این‌رو دانشجویان معتقد بودند که افرادی وفادار به عهد و قول خود هستند و افراد قابل‌اطمینانی در این زمینه می‌باشند.

در این مطالعه با استفاده از آزمون‌های تک متغیره، از بین خصوصیات دموگرافیک متغیرهای جنسیت، تأهل، رشته تحصیلی، سن و معدل باهوش اخلاقی ارتباط معنادار آماری داشتند. به طوری که به ترتیب گروه زنان، افراد متأهل و رشته مامایی هوش اخلاقی بالاتری نسبت به بقیه داشتند. هم‌چنین متغیرهای سن و معدل نیز رابطه مستقیم و معناداری باهوش اخلاقی داشتند؛ اما در تحلیل رگرسیون چندگانه رابطه‌ی هیچ‌یک از متغیرها در حضور یکدیگر باهوش اخلاقی معنادار نشد. این یافته با برخی مطالعات مطابقت و با برخی نیز مخالف می‌باشد. آراسته و همکاران بین هوش اخلاقی باسن و سطح تحصیلات دانشجویان ارتباط پیدا کرده، اما با سایر اطلاعات جمعیت شناختی ارتباط معنادار آماری به دست نیاوردند [۱۸]. هم‌چنین جهانیان و همکاران نیز در پژوهش خودبین هوش اخلاقی باسن، مدرک تحصیلی و وضعیت تأهل دانشجویان رابطه معنادار آماری یافته، ولی با جنس دانشجویان ارتباطی پیدا نکردند [۲۱]. در پژوهش رفعتی و همکاران نیز بین هوش اخلاقی باسن، سطح تحصیلات و وضعیت تأهل ارتباط مشاهده شد، ولی با جنسیت و دانشگاه محل تحصیل رابطه‌ای نشان داده نشد [۱۹]. محمدی و همکاران هم در پژوهش خودبین هوش اخلاقی باسن و تعداد سال‌های خدمت رابطه معنادار آماری به دست آوردند؛ اما با جنس، نوع استخدام، بخش محل خدمت و تحصیلات رابطه معناداری مشاهده نکردند [۲۲].

در پژوهش دانش و همکاران نیز بین هوش اخلاقی با رشته‌های مختلف دانشجویان و جنسیت ارتباطی مشاهده نشده است [۱۷]. هم‌چنین نتایج پژوهش حافظه و همکاران نشان داد، بین جوانان دختر و پسر مالزیایی از نظر ابعاد هوش اخلاقی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد [۲۵]. در زمینه وجود ارتباط سن باهوش اخلاقی طبق نظر بوربا و لنیک کیل، به نظر می‌رسد باگذشت زمان و پیشرفت افراد در تحصیلات، هوش اخلاقی آن‌ها نیز افزایش پیدا می‌کند [۱۳،۸].

References:

1. Bekoff M, J Pierce. Wild Justice: The Moral Lives of Animals. Chicago, University of Chicago, 2009.
2. Shalhaf A. A view of Problems and Practical Pattern of Promotion of Ethics in Educational Organizatons. Int J Ethics Soc 2009; 4 (1 - 2): 93-103.
3. Kioumars F, Kamkari K, Shokrzadeh SH. The desirable characteristics of the professors as perceived by students in IAU. J Mod Thoughts Educ 2009; 4 (3): 83-101.
4. Ngammuk P. A Study of 8 Fundamental Moral Characteristics among Thai Undergraduate Students.

- 2011; Hawaii; International Conference on Education 9th Annual Conference January 4-7; 2011.
5. Goodarzy K, Javaherizadeh N, Omidi O, Amraie HR. Investigation of the relationship between moral intelligence and job satisfaction of primary school teachers. The 1st International Congress on Religious Culture and Thought held in BaqerolOloom University-Tehran on April 2014; Tehran, Iran; BaqerolOloom University; 2014.
 6. Rahimi GR. The Implication of Moral Intelligence and Effectiveness in Organization; Are They Interrelated? *Int J Marketing Technol* 2011;1(4):67-76.
 7. Mokhtaripoor M SS. A comparative study of moral intelligence from the perspective of the scientists with Qur'an and the infallible Imams. *J Islamic Studies Prof Psychol* 2009;3(4):97-188.
 8. Rattenborg K. Building Moral Intelligence: The Seven Essential Virtues that Teach Kids to Do the Right Thing, by Michelle Borba. *J Feminist Fam Ther* 2003;15(1):100-1.
 9. Bahrami MA, Asami M, Fatehpanah A, Dehghani Tafti A, Ahmadi Tehrani G. Moral intelligence status of the faculty members and staff of the Shahid Sadoughi University of Medical Sciences of Yazd. *Iran J Med Ethics Hist Med* 2012;5(6):81-95.
 10. Flite CA, Harman LB. Code of ethics: principles for ethical leadership. *Perspect Health Inf Manag* 2013; 10:5-40.
 11. Harrany sheikh Abu Mohammad. Tahfolaghol-an-ale rasool. Qom Publications Al Ali, 2006.
 12. Lennick D, Kiel F. *Moral Intelligence: Enhancing Business Performance & Leadership Success*. Wharton Business School Publishing, Upper Saddle River, NJ, 2008.
 13. Lennick D, Kiel F. *Moral intelligence: Enhancing business performance and leadership success in turbulent times*. Pearson Prentice Hall, 2011.
 14. Clarcken RH. *Moral Intelligence in the Schools*. Online Submission 2009: 1-9.
 15. Mokhtaripoor M. Relationship between Moral Intelligence and the Team Leadership in Administrators from Faculty Members Point of View at the Medical Sciences University of Isfahan 2008-2009. *J Health Adm* 2009; 12(36):61-9.
 16. Rahimi GR, Irani FNHA. A Survey on the effects of employees' Moral Intelligence on Job Success in Islamic Azad University in Local 13. *Interdiscip J Contemporary Res Business* 2011; 2(11):675.
 17. Danesh S, Allahyari E. Relationship between Moral Intelligence and Happiness among Female and Male University Students. 2nd International Postgraduate Colloquium of Research in Eduaction; 2013;(2nd IPCORE).
 18. Araste HM, Jafar rad A, Mohammadi juzani Z, Azizi shamami M. Assessing students' ethical intelligence. *J Strateg Cult* 2009;3(1011):201-14.
 19. Rafati S, Ahmadi-Vash T M, Davati A, Reje N. A Study of Ethical Intelligence of Medical Students. *Med Ethics* 2015;8(27) 71-91.
 20. Esgandari G, Beikzad J, Kordbacheh SH. Moral intelligence and their impact on communication skills in Social Security Organization. *Productivity manag* 2012;6(21):105-28.
 21. Jahanian R, Tayyeba M, Saei arasi E. Examining moral intelligence and its aspects and variables in university students (case of study: khwarizmi university students). *J behav sci* 2013; 5(15):55-72.
 22. Mohammadi S, Nakhai N, Borhani F, Roshanzadeh M. Moral intelligence in nursing: a cross-sectional study in East of Iran. *Iran J Med Ethics Hist Med* 2013;6(5):57-66.
 23. Langlois L, Lapointe C. Ethical Leadership in Canadian School Organizations Tensions and Possibilities. *Educ Manag Adm Leadersh* 2007;35(2):247-60.
 24. Martin DE, Austin B. Validation of the moral competency inventory measurement instrument: Content, construct, convergent and discriminant approaches. *Manag Res Rev* 2010;33(5):437-51.
 25. Nor Hafizah N, Zaihairul I, Geshina Ayu M. Moral competencies among Malaysian youth. *HEJ* 2012; 3(3):1-10.

Evaluation of moral intelligence in nursing and midwifery students of Qom University of Medical Sciences

Marziyeh Raisi 1,2, Hoda Ahmari Tehran 3, Sareh Bakouei 1, Esmat Jafarbegloo1, Somayeh Momenyan 4 Zahra Abedini 5

Received: 2017/8/08

Accepted: 2018/12/21

1. Dept of Midwifery, Faculty of Nursing & Midwifery, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran
2. Spiritual Health Research Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran
3. Dept of Medical Education, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
4. Dept of Biostatistics, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran
5. Dept of Nursing, Faculty of Nursing & Midwifery, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.5, No.3, Fall 2016

J Educ Ethics Nurs 2016; 5(3):9-16

Abstract:

Introduction:

Moral intelligence is one of the dimensions of intelligence that can provide a framework for the proper functioning of human beings and as a predictor of their behavior. In the meantime, the performance of nursing and midwifery students is of high importance due to their human nature and their professional ethics. Therefore, the purpose of this study was to investigate moral intelligence of nursing and midwifery students of Qom University of Medical Sciences.

Material & Methods:

In this descriptive cross-sectional study, 210 nursing and midwifery students of Qom University of Medical Sciences in 2012 participated through the census sampling. The questionnaires used included Lnick & Kiel Moral Intelligence Questionnaire and demographic information. Data analysis was done using descriptive and inferential statistics and SPSS version 18 was used for statistical significance level of $p < 0.05$.

Results:

The findings of this study showed that the mean score of the students' moral intelligence score was 73.2 ± 8.2 , which, according to the average (100), is upper than the average. The results showed that there is no significant relationship between student's job, income status, parent's job, marital status and parents' education with moral intelligence ($p > 0.05$). But there was a significant statistical relationship between age, gender, students' marital status, field of study, and average student's mean score with moral intelligence ($p < 0.05$).

Conclusion:

Nursing and midwifery students of Qom University of Medical Sciences had a fairly high moral intelligence, which could help them to provide their patients with health. Nursing and midwifery students of Qom University of Medical Sciences had a fairly high moral intelligence, which could help them to provide their patients with health.

Keywords: Intelligence, Morals, Students, Nursing, Midwifery